

Friedrich Nietzsche két világekorszak küszöbén

(Értelmezési kísérlet egy új világnézet fényében)

SCHMITT JENŐ HENRIK⁴

[...] Itt érhető tehát tetten a hatalomra és élvezetre való csillapíthatatlan törekvés: a *POMPÁS ÁLLATEMBER*. Mértéktelenségénél fogva ez az alak *démoni* jelleget kap. Az érzéki hatalomelv, amely a tömeget az egyesnek akarja alávetni, csak a kizárólagosság, a *gőgös* Én formájában nyer értelmet, aki a tömeget megveti, hogy aztán jó lelkiismerettel megtörje és széttapossa. Csak a külső erőszakuralom formájában van értelme, amely a tömegeket a halálra félemlítés eszközével tartja kordában. A hatalom gátlástalan, könyörtelen, kegyetlen, félelmet nem ismerő, és éppen ezért félelmetes akarása jellemzi ezeket az egyéneket, akik ily módon az egészen külsődleges, állatias, *életért folytatott küzdelemben is* mint erősebb akaratók érvényesülnek. És ez az individualitás, mint teljességgel érzéki individualitás csak a *természetben*, nem pedig azon túl fejlődhet ki. Ennélfogva ennek az individualitásnak a fejlődése az erősebb akaratú fejlődése a létért való természetes küzdelem sodrában. Így kínálja a *darwinizmus* a megfelelő elképzelést a semmiféle életidegen elv árnyékától el nem homályosuló és el nem gyengülő, önhatalmú, érzéki individualitás nietzschei gondolata számára. Míg azonban az emberi individualitás, ahogy a valóságban mutatkozik, állatias mivoltában szükség-szerűen nyomorúságos, szárnalmas marad, annak semmisségébe süllyed el, és éppen az említett léttagadást hordozza magában, addig a valós, önhatalmú, isteni individualitás képe egy távolabbi jövő képébe vetül. Ebben az állati emberben ugyanis annál kevésbé mutatkozhatik meg, minthogy az effajta ember nem mint magasabbrendű, hanem mint par excellence elfajzott, beteg állatiság lepleződik le. Emiatt Nietzsche itt egy magasabbrendű faj elképzelését alkalmazza, amit még ki kell tenyészteni, a faj természete-

⁴ Újgnoszticista filozófus, gondolkodó (1851–1916). Pályáját a német idealizmus tanulmányozásával kezdte. Élénk szellemi kapcsolatban állt Tolsztojjal. Kant transzcendentális filozófiája, Nietzsche esztétikája és Tolsztoj Krisztus-vallás gondolatának alapján kimunkált világnézetének alapja az ideális anarchizmus volt, mely óriási hatással volt Komjáthy Jenőre, Juhász Gyulára, Szabó Ervinre és a gödöllői művésztelep alkotóira.

tes fejlődése folyamán: az *emberfölötti embert*. Nem a jelen, hanem a „távoli gyermekország”, ahol az új faj nagy csodája megvalósulhat, lenne tehát az ember eszménye és célja, az emberé, „akit felül kell múlni”. [...]

(Schmitt Jenő Henrik: *Nietzsche. Ford. Vásárhelyi Szabó László.*
Budapest, 1911. 64–65.)

A szabadság⁵

ASBÓTH JÁNOS

[...] Ugyanis, midőn a nő magát odaadja a férfiúnak, szabadságát s egyéniségét csak úgy menti meg, tárgyá csak akkor nem süllyed, ha saját természetéből, egyéniségéből meríti ez odaadás indokait; mihelyt ez indokok a nő egyéniségén kívül valók, és az odaadást mégis eredményezik, világos, hogy a nő egyszerűen eszközül szolgál; már most a nő saját egyéniségéből, nem holmi számításból származó ily indokok, csupán az izgalom, az érzelem, a szenvedély lehetnek, és ha a kéjhölgyet megvetjük, ez akár öntudatosan, akár öntudatlanul ép azért történik, mivel ezeket előlvén, megtagadván, odaadását nem ezektől teszi függővé, nőiségét, egyéniségét megtagadja, előli, elveti és önmagát bármi érdekből vagy szempontból, ÁRU GYANÁNT áruván, a benne lakó egyéniségét egyszerűen tárgyá süllyeszti. A női tisztaságnak ösztönszerű védője az EGYÉNISÉG KÜZDELME A TÁRGGYÁ SÜLLYEDÉS ELLEN, ha nehéz feladat már az önmegalázás is, mennyivel nehezebbnek kell lenni az egészséges organismusra nézve a tárgyá süllyedésnek; ezekben fekszik a szűzi erény lényege is; az öreg Kant sem tudja e rejtélyt mással magyarázni, mint azon kissé németes tétellel, hogy a szerelem által megmenthető a személyes egyéniség, amennyiben a másik félben újra fel-találtatik. Ezek után már most az, hogy a nő saját egyéniségének saját maga által való megtagadása annál nagyobb visszatetszést, magasabb fokozatában undort fog kelteni, minél kifejtettebb a társadalomban az egyéni érzület, az

5 Asbóth János (1845–1911) konzervatív liberális gondolkodó 450 oldalas tanulmánya, mely John Stuart Mill igazság- és morálfilozófiájára, az utilitarizmusra alapul.